Вучэбнае выданне

Лапко Канстанцін Мікалаевіч
Рагойша Аляксандр Антонавіч

Руска-беларускі слоўнік па агульнай хіміі

Адказны за выпуск К.М.Лапко

Падпісана да друку 22.07.92. Фармат 60х84/16. Папера друк.№ 3.
Друк афсетны. Умоўн.друк.арк. 0,69 Умоўн.фарбаадбіт. 0,69
Ул.-выд.арк. 0,6 Тыраж 300 асоб.Заказ № 556. Бясплатна.

Белдзяржуніверсітэт. 220050, Мінск, пр. Ф.Скарыны, 4.
Надрукавана на ратапрынце Белдзяржуніверсітэта.
220050, Мінск, Бабруйская, 7.

2

____СТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ОРДЭНА ПРАЦОЎНАГА ЧЫРВОНАГА СЦЯГА
ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ

Хімічны факультэт
Кафедра агульнай хіміі і
методыкі выкладання
хіміі

РУСКА-БЕЛАРУСКІ СЛОЎНІК ПА АГУЛЬНАЙ ХІМІІ

Мінск 1992

СкладальнікI: А.А.Рагойша, К.М.Лапко

Зацверджана на савеце факультэта
24 чэрвеня 1992 г., пратакол № 8

Структура слоўнIка

РускIя тэрмIны размешчаны ў першым слупку слоўнIка ў алфавIтным парадку.

У другIм слупку даецца пераклад слова на беларускую мову. Для некаторых назоўнIкаў прыведзена форма роднага склону (галоўным чынам, з канчаткам -у), напрыклад: аналIз, -зу. БлIзкIя па сэнсу словы прыведзены ў дужках.

У трэцIм слупку можна знайсцI адпаведныя аднакарэнныя словы цI прыклады словазлучэнняў, якIя найбольш часта сустракаюцца ў курсе агульнай хIмII.

СкладальнIкI просяць прабачэння за тое, што па тэхнIчных прычынах у беларускIм тэксце замест лIтары і ўжываецца лIтара I.

активный	актыўны	каэфIцыент актыўнасцI
аллотропия	алатропIя	алатропная мадыфIкацыя
анализ	аналIз, -зу	колькасны I якасны аналIз
анион	анIён, -на	анIённы склад раствору
атомизация	атамIзацыя	цеплыня атамIзацыI
безразмерный	беспамерны	беспамерная велIчыня
бесконечность	бясконцасць	
бесцветный	бясколерны, бескаляровы	
благородный	высакародны	высакародны газ (метал)
блеск	бляск, блIск	блестящий - блIскучы
блестеть	блIшчэць	
большинство	большасць	у большасцI выпадкаў
брызги	пыркI	
брызгать	пыркаць	брызнуть - пырснуць
валентность	валентнасць	метад валентных сувязяў (ВС)
величина	велIчыня	бясконца малая велIчыня
вероятно	магчыма, мабыць	вероятность - магчымасць
вероятность(мат.)	Iмавернасць	тэорыя IмавернасцI
вес	вага (ж.р.)	вагавыя суадносIны
весы	вагI, -гаў; шалI	
вещество	рэчыва	рэчыва пераменнага складу
взаимодействие	узаемадзеянне	O_2 не ўзаемадзейнIчае з CI_2
взбалтывать	узбоўтваць, скаланаць	
взвесь	завIсь, -сI	седыментацыя завIсI
взвешивать	узважваць	взвешенный - узважаны
взрыв	выбух, -ху	выбуховае рэчыва
включение	уключэнне	злучэнне ўключэння
вкус	смак, -ку	вкусовой - смакавы
влага	вIльгаць	влажный - вIльготны
влияние	уплыў	узаемны ўплыў атамаў
влиять	уплываць, рабIць уплыў	
внести	унесцI	вносить - уносIць
внешний	знешнI, вонкавы	знешнI электронны ўзровень
внешняя среда	знешняе асяроддзе	
внутренний	унутраны	унутраны электронны слой
возбудить	узбудзIць	узбудзIць электрон
возбуждение	узбуджэнне	узбуджаны стан атама
воздействие	уздзеянне, уплыў	уздзейнIчаць, уплываць
воздух	паветра	воздушный - паветраны

возможность	магчымасць (мажлIвасць)	
волна	хваля	хвалевая тэорыя атама
воронка	лейка	дзялIльная (кропельная) лейка
восстановление	аднаўленне	восстановитель – адноўнIк
восстановительный – аднаўленчы		аднаўленчая актыўнасць
вращение	кручэнне, вярчэнне	вярчальны рух
вредный	шкодны	шкодзIць; шкоднасць
время	час	временный – часовы
всасывать	усмоктваць, засмоктваць	
вскипятить	закIпяцIць	
встряхивать	трэсцI, устрэсваць	встряхивание – устрэсванне
встряхнуть	страсянуць, скалануць	
вторичный (производный) – другасны		другасная структура
вторичный (не основной) – другарадны		другарадныя адзнакI
выделять	вылучаць	вылучаецца бясколерны газ
вырожденный	выраджаны	выраджаны стан
газообразный	газападобны	газападобны стан рэчыва
галогенопроизводное – галагенавытворнае		
гидратированный	гIдратаваны	гIдратаваны Iон лIтыю
гидроксид	гIдраксIд	гIдраксIд натрыю
граница	мяжа	граничить – межаваць
давление	цIск	атмасферны цIск
дважды	двойчы	$Fe(OH)_2$:ферум-о-аш-двойчы
движение	рух	паступальны рух
двойственный	дваIсты	дваIстая прырода электрона
двойной	падвойны	падвойная соль
действие	дзеянне	
диспергирование	дыспергаванне	
диспропорционирование – дыспрапарцыраванне		
диссоциация	дысацыяцыя	ступень (канстанта) дысацыяцыI
дистиллированный	дыстыляваны	дыстыляваная вада
диэлектрический	дыэлектрычны	дыэлектрычная пранIкальнасць
длина	даўжыня	даўжыня хIмIчнай сувязI
длительный	працяглы	длительность – працягласць
доказательство	доказ, -зу	
дополнительный	дадатковы	
единица	адзIнка	кIлаграм – адзIнка масы
единичный	(при сущ. в ед. ч.) – адзIнкавы	
единичный	(при сущ. во мн.ч.) – паасобны	
единичный	(индивидуальный) – адзIночны	

ёмкость	ёмIстасць	ёмIстасць электроннай абалонкI
жесткость	цвердасць (калянасць)	
жесткость воды – жорсткасць вады		
жидкость	вадкасць	вадкI стан рэчыва
жир	тлушч	растительный жир – алей
завершенный	завершаны	напалову завершаны падузровень
зависимость	залежнасць	перыядычная залежнасць
загрязнить	забрудзIць	забруджванне атмасферы
зажечь	запалIць	
закон	закон, -ну	закон дзеючых мас
замедлить	запаволIць, замарудзIць, сцIшыць	
замечать	заўважаць	
заместитель	замяшчальнIк	
замещение	замяшчэнне	рэакцыя замяшчэння
занимать	займаць	электрон займае р-арбIталь
запах	пах, -ху	прыемны (дрэнны, кепскI) пах
заполнить	запоўнIць	запаўненне арбIталяў
заряд	зарад	дадатны, адмоўны зарад
заряжать	зараджаць	заряженный – зараджаны
затрата	выдатак, затрата	выдатак энергII на разрыў сувязI
затратить	выдаткаваць, патрацIць, затрацIць	
звук	гук	
значение	значэнне	значительный – значны
зола	попел	
избыток	лIшак, -шку	дадаць лIшак раствору HCl
известковая вода	вапнавая вада	
известь	вапна	известняк – вапняк
излучение	выпраменьванне	цеплавое выпраменьванне
изменение	змяненне, перамена, змена	
измерять	вымяраць (мераць, вымерваць)	
иод	ёд, -ду	ёдзIсты, ёдны, ёдаваны, ёдыд
ион	Iон	катыён, анIён – Iоны
ионизация	IанIзацыя	ионизированный – IанIзаваны
ископаемое	выкапень, -пня; (мн.л.) -пнI	
испарение	выпарэнне; выпарванне	
использовать	выкарыстаць, ужыць, скарыстаць	
исходный	зыходны	зыходнае рэчыва
исчезать	знIкаць	знIкненне афарбоўкI раствору
кажущийся	уяўны	уяўная ступень дысацыяцыI
капля	кропля	кропельная лейка

катион	катыён, -на	катыянIт
качественный	якасны	якасны I колькасны склад
квасцы	галын, -ну	алюмакалIевы галын
керосин	газа (ж.р.)	
кипяток	кIпень	кипятить – кIпяцIць
кислородсодержащий – кIсларододзмяшчальны, кIслародутрымлIваючы		
кислота	кIслата	кIслотаўтваральны элемент
количество	колькасць	колькасны аналIз
комнатная температура – хатняя тэмпература		
комплексный	комплексны	комплексаўтваральнIк
концентрация	канцэнтрацыя	канцэнтраваны раствор
косвенно	ускосна	
краска	фарба	краситель – фарбавальнIк
кристалл	крышталь	крышталIчны, крышталападобны
кристаллизация	крышталIзацыя	крышталIзатар
кристаллогидрат	крышталагIдрат	
купорос	купарвас	
луч	прамень, -мяня; (мн.л.): промнI, прамянI	
медленный	павольны (спIшаны)	
месторождение	радовIшча	радовIшча калIйных соляў
многократный	шматразовы	
момент	момант, -ту	дыпольны момант малекул
мрамор	мармур	мармуровы
наблюдать	назIраць, наглядаць	
наличие	наяўнасць	
направленность	накIраванасць	накIраванасць сувязI
направление	кIрунак, -нку; напрамак	
	по направлению к – у кIрунку да	
напряжение	напружанне	рад напружанняў металаў
наружный	вонкавы	вонкавы электронны слой
насос	помпа	водаструменная помпа
насыщенный	насычаны	ненасычаны раствор
насыщаемость	насычальнасць	насычальнасць сувязI
насыщенность	насычанасць	каардынацыйная насычанасць
неделимый	непадзельны	
незавершенный	незавершаны	незавершаны ўзровень
незначительный	нязначны	нязначны ўплыў
неизменный	нязменны (сталы)	
необходимый	неабходны	неабходная маса рэагента

неопределенный	нявызначаны, неакрэслены, няпэўны	
неопределенный(мат.)-неазначальны	прынцып неазначальнасцI	
неподвижный	нерухомы	
непосредственный-непасрэдны		
непрерывный	безупынны, бесперапынны	
нерастворимый	нерастваральны	
неспаренный	няспараны	няспараны электрон
несвязывающий	несувязны	несувязная электронная пара
обесцветить	пазбавIць колеру, абясколерыць	
обесцвечиваться	трацIць колер, абясколервацца	
обжиг	абпал, -лу; абпальванне	
облако	воблака	форма электроннага воблака
обобщение	абагульненне	абагульненыя электроны
оболочка	абалонка	будова электроннай абалонкI
оборудование	абсталяванне	
обосновать	абгрунтаваць	обоснованный – абгрунтаваны
образец	проба	
образовать	утварыць, стварыць	утварэнне сувязI
обратимость	абарачальнасць	абарачальныя рэакцыI
обратный	зваротны,	прамая I зваротная рэакцыI
общий	агульны	агульная электронная пара
обычный	звычайны	пры звычайных умовах
ограниченный	абмежаваны	абмяжоўваць
одинаковый	аднолькавы	аднолькавы агрэгатны стан
одновременно	адначасова, адначасна	
окислитель	акIсляльнIк	
окислительно-восстановительная реакция – акIсляльна-аднаўленчая р.		
окисел	вокIсел, -слу	окись – вокIс, -су
окрасить	афарбаваць	афарбаваны
окраска (цвет) – афарбоўка (колер)		
окружающая среда	навакольнае асяроддзе	
оксид	аксIд, -ду	несолеўтваральны аксIд
определить	вызначыць	
опыт	дослед, -ду	
орбиталь	арбIталь	гIбрыдызаваная арбIталь
ориентировать	арыентаваць	арыентацыя арбIталI
осадок	асадак, -дку	осаждение – асаджэнне
основание	аснова	асноўныя ўласцIвасцI
осушать	асушваць	осушенный – асушаны

отверстие	адтулIна, дзIрка	
отличие	адрозненне	отличать - адрознIваць
отличительный	адметны	адметная(характэрная) адзнака
отметить	адзначыць	
относительный	адносны	адносная малекулярная маса
относительность	адноснасць	тэорыя адноснасцI
отношение	адносIны (толькI мн.л.)	
отрицательный	адмоўны	адмоўны зарад анIёну
отталкивание	адштурхванне, адпIханне, адпIхванне	
оттенок	адценне	
охлаждать	астуджваць	
пар	пара, -ры	вадзяная пара
перегруппировка	перагрупоўка; перагрупоўванне	
перекрывание	перакрыванне	
период	перыяд	перыядычнасць уласцIвасцяў
питьевой	пIтны	пIтная вада, пIтная сода
пламя	полымя	афарбоўка полымя
плотный	шчыльны	электронная шчыльнасць
поваренная соль	спажыўная (кухонная) соль	
поверхность	паверхня	
повторяемость	паўтаральнасць	
поглощать	паглынаць	паглынанне энергII
подвижный	рухомы	рухомая раўнавага
подвижность	рухавасць	
подгруппа	падгрупа	(галоўная,пабочная падгрупа)
поджечь	падпалIць	
подуровень	падузровень	энергетычны падузровень
показатель	паказчык	вадародны паказчык
полезный	карысны	карысны выкапень
положительный	дадатны	дадатны зарад пратону
полупроводник	паўправаднIк	
получить	атрымаць	атрыманне
поместить	змясцIць	
последовательный	паслядоўны	паслядоўнасць запаўнення
постепенно	паступова	
посуда	посуд	
потенциал	патэнцыял	патэнцыял IанIзацыI
превращать	ператвараць	ператварэнне
предвнешний	перадзнешнI	перадзнешнI ўзровень

предыдущий	папярэднI	папярэднI ўзровень
преимущественно	пераважна	
прибор	прылада, апарат, прыбор	
признак	адзнака; прыкмета, прымета	
применение	ужыванне	
присоединять	далучаць	
притяжение	прыцяжэнне	
пробка	корак	
продолжительность - працягласць, даўжыня		
прозрачность	празрыстасць	празрысты раствор
произведение	здабытак	ПР -здабытак растваральнасцI
производное	вытворнае	галагенавытворныя злучэннI
прокалить	прагрэць	
промежуточный	прамежны, прамежкавы	
проскок	праскок, пераскок	пераскок электрона
простой	просты	простае рэчыва
пространство	прастора	прасторавая арыентацыя
противоположный	процIлеглы, супрацьлеглы	
прочный	трывалы, моцны	моц хIмIчнай сувязI
путь	шлях ; шлях праходжання хIмIчнага працэсу	
равенство	роўнасць	знак роўнасцI (=)
равновесие	раўнавага	стан хIмIчнай раўнавагI
равновесный	раўнаважны	раўнаважныя канцэнтрацыI
равноценный	раўнавартасны	
радиус	радыўс, -са	эфектыўны радыўс атама
разделение	раздзел, падзел, раздзяленне	
разложение	раскладанне	рэакцыя раскладання
разветвленный	разгалIнаваны	разгалIнаваная рэакцыя
размер	памер, -ру; размер, велIчыня	
разрушение	разбурэнне	
распаривание	распарванне	распарванне электронаў
располагаться	размяшчацца	
распределение	размеркаванне	размеркаванне электронаў
распространенность - распаўсюджанасць		
расстояние	адлегласць	
раствор	раствор, -ру	раствор электралIту
растворимый	растваральны	цяжкарастваральная соль
растворитель	растваральнIк	
расщепление	расшчапленне	расшчапленне ўзроўня

реагировать	рэагаваць	реакция – рэакцыя
реагирующее вещество – рэагент		реактив – рэактыў, -тыву
реакционноспособный – рэакцыйназдольны		
резина	гума	резиновый– гумовы, гумавы
самопроизвольный–самаадвольны		працэс Iдзе самаадвольна
свободный	свабодны,вольны	свабодная арбIталь
свойство	уласцIвасць	хIмIчныя ўласцIвасцI
связь	сувязь	кавалентная палярная сувязь
связывающий	сувязны	сувязныя электроны
сдвиг	зрух,-ху	зрух электроннай шчыльнасцI
селитра	салетра	амIячная салетра
сжатие	сцIск, -ку	лантаноIдны сцIск
сжигание	спальванне	
сжижать	звадкоўваць	звадкаваны газ
сила	моц	моцныя I слабыя электралIты
скорость	хуткасць	хуткасць хIмIчнай рэакцыI
сложный	складаны	складанае рэчыва
смесь	сумесь, -сI	раздзяленне сумесI
смещать	зрушваць	зрушванне хIмIчнай раўнавагI
снаружи	звонку	другI звонку ўзровень
совместный	сумесны	сумесны гIдролIз
согласованный	зладжаны, узгоднены	
содержать	змяшчаць, утрымлIваць	
содержимое (колбы) – змесцIва (колбы)		
соединение	злучэнне	рэакцыя злучэння
соль	соль	сярэдняя, кIслая, асноўная соль
соотношение	суадносIны (толькI мн.л.)	
сопряжение	спалучэнне	эфект спалучэння
состав	склад, -ду	якасны I колькасны склад
составить	скласцI	скласцI ўраўненне рэакцыI
состояние	стан, -ну	стан электрона ў атаме
состоять из	складацца з	
сохранить	захаваць	закон захавання энергII
спаренный	спараны	неспараныя электроны
способность	здольнасць	рэакцыйная здольнасць
сравнить	параўнаць	
среда	асяроддзе	навакольнае асяроддзе
средство	сродак, -дку	
сродство к электрону – схIльнасць да электрона		

стакан	шклянка	фарфоравая шклянка
стекло	шкло	шкляны лабараторны посуд
степень	ступень	ступень акIслення
столкновение	сутыкненне	
строение	будова	будова атама
существенный	Iстотны	Iстотныя адрозненнI
твердый	цвёрды	цвёрды агрэгатны стан
теплота	цеплыня,цеплата	цеплавы эфект рэакцыI
точность	дакладнасць	з дакладнасцю да
трижды	тройчы	$Cr(OH)_3$: хром-о-аш-тройчы
увеличивать	павялIчваць	радыўс павялIчваецца
угол	вугал, -гла	валентны вугал
уксус	воцат	воцатная кIслата
уменьшать	памяншаць, змяншаць	
уравнение	ураўненне	ураўненне рэакцыI
уравнивание	ураўнаванне; ураўноўванне	
уравнивать	ураўноўваць, раўнаваць	
уровень	узровень	знешнI I перадзнешнI ўзроўнI
усиление	узмацненне	
условие	умова	стандартныя ўмовы
усложнять	ускладняць	
устойчивый	устойлIвы	устойлIвая канфIгурацыя
формулировать	фармуляваць	формулировка – фармулёўка
хватать	хапаць, ставаць	не хватает – не стае
хрупкий	крохкI, ломкI	крохкасць, ломкасць
цвет	колер, -ру	цветной – каляровы
целочисленный	цэлалIкавы	
цепь	ланцуг, -га	ланцуговая рэакцыя
частица	часцIнка	
число	лIк	галоўны квантавы лIк
щелочной	шчолачны	KOH – шчолач
экзо-, эндотермический – экзатэрмIчны, эндатэрмIчны		
электроотрицательность – электраадмоўнасць		
энергия	энергIя	патэнцыяльная энергIя
явление	з'ява	прыродныя з'явы
ядро	ядро, -ра	эфектыўны зарад ядра
ядерный	ядзерны	ядзерная мадэль атама